

INHOUD

1. BEKENDE DINGEN UIT ZWEDEN

Design	4
Auto's	6
Gerechten	7
Opdracht 1 Bekende dingen uit Zweden	7

2. BEKENDE MENSEN UIT ZWEDEN

Literatuur	10
Wetenschap	13
Sport	14
Muziek	14
Opdracht 2 Bekende mensen uit Zweden	15

3. GESCHIEDENIS TOT 1066

De eerste bewoners	18
De Vikingtijd (rond 800 - 1050)	19
Opdracht 3 Geschiedenis tot 1066	23

4. GESCHIEDENIS NA 1066

11 ^e en 12 ^e eeuw	• Christendom en koningen	26
13 ^e eeuw	• Stichting van steden	26
1397-1523	• Zweden onder Deens gezag	27
17 ^e en 18 ^e eeuw	• Zweedse Grootheidstijd	27
19 ^e en 20 ^e eeuw		29
Opdracht 4 Geschiedenis na 1066		30

5. GEOGRAFIE EN NATUUR

Ligging en landschap	34
Het poollicht	36
Dieren	37
Opdracht 5 Geografie en natuur	38

6. LEVEN IN HET MODERNE ZWEDEN

Verzorgingsstaat	39
Economie	40
Verbondenheid met de natuur	40
Milieu	42
Volkskarakter	43
Taal	43
Opdracht 6 Leven in het moderne Zweden	44

7. IK WIL MEER!

Meer lezen?	48
Meer zien?	50
Meer doen?	51
Meer spelen?	52
En... lekker geleerd?	53

1. BEKENDE DINGEN UIT ZWEDEN

Dit werkboek gaat over Zweden. Een land waarvan je misschien al een beetje weet. Of best veel, want als je goed oplet, kom je in Nederland ook regelmatig stukjes Zweden tegen. Daarom gaan we eerst eens kijken welke dingen uit Zweden we ook in Nederland kennen.

- **Design**

Zweden staat bekend om een manier van ontwerpen die ook wel 'Zweedse elegantie' of de 'Zweeds-moderne stijl' wordt genoemd. Zweedse ontwerpers staan erom bekend dat ze gebruiksvoorwerpen maken die een eenvoudig en functioneel design hebben. Dat betekent dat ze er mooi uitzien, zonder onnodige versieringen, en dat ze praktisch in het gebruik zijn. Vaak worden daarbij natuurlijke materialen gebruikt, zoals hout, katoen en linnen.

Het Zweedse design, met de nadruk op eenvoud en functionaliteit, is onder andere wereldberoemd geworden door de winkels van IKEA. IKEA werd in 1943 opgericht door de Zweed Ingvar Kamprad. Hij was toen nog maar 17 jaar oud en had voor zijn eindexamen geld van zijn vader gekregen. Zelf had hij ook al wat geld verdiend door spullen te kopen en verkopen. Met het geld van zijn vader en zijn eigen spaargeld richtte hij een bedrijf op dat allerlei goedkope spullen verkocht. De naam IKEA stelde hij samen uit de eerste letters van zijn voor- en achternaam, en die van Elmtaryd (de boerderij waar hij opgroeide) en Agunnaryd (het dorp waar hij opgroeide).

Ook in China kun je naar IKEA

In 1947 begon IKEA ook meubels te verkopen en een paar jaar later verkocht het bedrijf alleen nog maar meubels. Al gauw werden de eerste winkels geopend zoals we die nu nog kennen: je kon er de meubels komen bekijken en als je ze kocht, moest je ze thuis zelf in elkaar zetten. In 2009 waren er al ruim 300 IKEA-winkels in 37 landen en er komen nog steeds nieuwe bij.

Een van de dingen waarin je Zweeds design ook in terugvindt, is het Dalarna-paard. Vierhonderd jaar geleden maakten mensen al dit soort speelgoedpaardjes van hout. Ze waren gebaseerd op de werkpony's die in afgelegen bossen gekapte bomen naar de rivieren sleepten. Vanaf het begin van de negentiende eeuw gingen mensen de paardjes ook beschilderen. Maar ze werden pas echt beroemd toen in 1939 tijdens de wereldtentoonstelling in New York een reusachtig Dalarna-paard bij het Zweedse paviljoen stond. Nu is het Dalarna-paard een beroemd symbool voor Zweden en populair als souvenir. Tegenwoordig wordt het grove snijwerk met machines gedaan, maar de afwerking en het beschilderen gebeurt nog altijd met de hand.

Dalarna-paardje

De Zweedse elegantie en eigenzinnigheid vind je niet alleen terug in meubels en souvenirs. Zweden staat ook wereldwijd bekend om zijn unieke mode. Wist je dat de kledingwinkelketen Hennes en Mauritz (H&M) ook Zweeds is? Verder wordt er in een deel van Zweden dat Glasriket heet, veel glas geblazen en kom je in steden vaak moderne gebouwen met een opvallende, strakke vormgeving tegen.

Turning Torso in Malmö

• Auto's

Ook bij de Zweedse automerken Volvo en Saab spelen vorm en functie een belangrijke rol. Maar bij auto's komt nog een Zweedse karaktertrek om de hoek kijken: aandacht voor veiligheid. Verkeersveiligheid krijgt veel aandacht in Zweden. Het is bijvoorbeeld verplicht om (ook overdag) met licht aan te rijden, omdat je dan beter zichtbaar bent. Zweedse autofabrikanten besteden veel aandacht aan de veiligheid. Zo had de eerste Saab een veiligheidskooi (een stevige constructie in de auto die ervoor zorgt dat hij niet helemaal in elkaar deukt bij een botsing) en werd de driepuntsgordel die je nu in bijna alle auto's terugvindt uitgevonden door Volvo. Als je zo'n gordel draagt, heb je bij een ongeluk 50% meer kans om te overleven dan zonder gordel. Zweden was het eerste land waar het dragen van een gordel verplicht werd.

Een moderne Saab

Dat was in 1946 en sindsdien is SAAB altijd bekend blijven staan als een automerk voor en door eigenwijze mensen, met een elegante en unieke vormgeving die past bij Zweeds design. Maar het afwijkende karakter van SAAB betekende ook dat maar een kleine groep mensen zo'n auto kochten. En een bedrijf dat te weinig producten verkoopt, kan in de problemen komen. In 2011 had SAAB geen geld meer om salarissen te betalen aan de mensen die er werkten. Ook konden er geen materialen meer worden gekocht om nieuwe auto's te maken. Omdat SAAB op deze manier niet kon blijven bestaan, moest er zelfs faillissement worden aangevraagd.

De naam Volvo betekent 'Ik rol' in het Latijn. Oorspronkelijk was Volvo dan ook een kogellagerbedrijf. Een kogellager is een manier om twee delen op een soepele manier langs elkaar te laten bewegen met behulp van rollende balletjes. Toen Volvo auto's ging maken, werd daarbij vooral goed gekeken naar hoe Amerikaanse auto's eruit zagen en werkten. De eerste personenauto van Volvo kwam al in 1927 op de markt. Behalve auto's maakt Volvo ook motoren voor schepen en vliegtuigen. En omdat SAAB ook nog lange tijd vliegtuigen is blijven maken, bestaan er bijvoorbeeld SAAB-straaljagers met Volvo-motoren erin.

SAAB is een afkorting van Svenska Aeroplan AktieBolaget en was oorspronkelijk een fabrikant van gevechtsvliegtuigen. Toen er na de Tweede Wereldoorlog minder gevechtsvliegtuigen nodig waren, stapte het bedrijf over naar de auto-industrie. Maar de medewerkers van het bedrijf wisten niets van het bouwen van auto's. Van de zestien technici die aan het prototype werkten, hadden er zelfs maar twee een rijbewijs! Maar ze wisten wel hoe je een voertuig zo'n vorm kunt geven, dat het zo min mogelijk last heeft van de luchtweerstand, zodat het soepel en snel kan bewegen. Op basis van die kennis bouwden ze een aerodynamisch vormgegeven auto die er heel anders uitzag dan andere auto's in die tijd: de UrSaab (de oer-Saab).

Zweedse kogellager

• Gerechten

Je hebt vast wel eens knäckebröd gegeten. Je spreekt het uit als 'knekkebreud' en het betekent breekbrood. Van roggemeel wordt in korte tijd en op hoge temperatuur een plat brood gebakken. Dat brood wordt daarna gedroogd. Omdat het droog is, bevat knäckebröd weinig water (minder dan 10%). Hierdoor is het knapperig en lang houdbaar. De Vikingen maakten daar al gebruik van door een soort knäckebröd mee te nemen tijdens lange tochten op zee. In het latere Zweden woonden de mensen ver van elkaar af en waren er lang niet altijd winkels in de buurt. Knäckebröd was een handige manier om altijd genoeg 'brood' op voorraad te hebben, ook toen er nog geen koel- en vrieskasten bestonden.

Later is knäckebröd wereldberoemd geworden. In Nederland en andere landen is het meestal rechthoekig. Maar oorspronkelijk ziet knäckebröd eruit als een grote, ronde schijf met een gat in het midden. Die schijven werden vroeger aan een stok in de keuken gehangen, onder het plafond. In Zweden liggen die grote, ronde schijven nog steeds in elke supermarkt. Als ze op tafel worden gezet, mag je er zelf een stuk afbreken om te beleggen en op te eten.

Ook Zweedse gehaktballetjes (köttbullar) in bruine roomsaus zijn in Nederland bekend geworden. Je kunt ze eten bij IKEA, maar ook thuis klaarmaken. Daarvoor zijn zelfs speciale kruidenmixen te koop in de Nederlandse supermarkten. In Zweden is dit gerecht erg populair en bij elke snackbar te krijgen.

Opdracht 1 Bekende dingen uit Zweden

a) Kun jij bedenken waarom IKEA geel en blauw als bedrijfskleuren heeft?

b) Stel dat je zelf een bedrijf zou gaan opzetten. Wat voor bedrijf zou dat dan zijn? Wat heb je nodig om je product of dienst te leveren en wie worden je klanten? Kun je er ook een naam en een logo voor verzinnen? Laat op de volgende bladzijde op je eigen manier zien hoe je jouw bedrijf zou opzetten. Gebruik de volgende bladzijde voor je uitwerking.

